

Samun Galabar Kawar Da Cutar Cizon Sauro A Nijeriya

Daga Ambasada James F. Entwistle, Jakadan Amirka a Nijeriya

A cikin shekaru 15, a suka wuce, Nijeriya ta samu ci gabon harkokin tarihin ya'kar zazzabin cizon sauro, wato malaria. Tun kuma 2011, an fito wani gawurtaccen shirin ya'kar cutar ta malaria, a Nijeriya, wadda ta rage yawan mace-mace, a tsakanin kananan yara, da shekarunsu ha haihuwa ba su wuce biyar ba, da kashi 18, cikin 100, inda cutar ta malaria, a tsakanin masu wadannan shekarun, ya nuna an samu raguwarta, da misalin kashi 15, cikin 100.

Kodayake al'amarin ya yi armashi, amma, a duniya, al'amarin na kamuwa da cutar ta malaria, ya ragu, da misalin kashi 60, cikin 100.

Bisa ga tunawa da Ranar Cutar ta Malaria, a Duniya, a ranar 25 ga watan Afrilu, haka kuma muke bikin murnar irin nasarorin da aka samu. A matsayinta na jagoran kasashen duniya, wajen harkokin kiwon lafiyar duniya, Kasar Amirka, har yanzu, tana nan kan bakanta, na hada hannu da Nijeriya, da ma sauran abokai, wajen kara kaimin kubuto jama'a daga mummunar illar zazzabin cizon sauro.

Duk da irin nasarar da Nijeriya ta samu, dole, mu kara bayar da himmar ya'kar cutar ta malaria. Fiye da mutane dubu 430, dake duniya, ke mutuwa, a kowace shekara, daga cututtukan da za a iya yi wa rigakafi, ko warkar da su. Kashi 90 cikin 100, na mutuwar da ake yi dangane da cutar malaria, na faruwa ne, a yankin Saharan Afrika. Malaria na kashe yaro, daga cikin mafi yawan kananan yaran da shekarunsu, na haihuwa, ba su wuce biya ba, a cikin kowadanne mintoci biyu. Malari kan cutar da daruruwan miliyoyin mutane, akai-akai. Cutar ta malaria ce kan hana fiye da rabin dalibai zuwa makarantu, a Afrika. Cutar na lashe miliyoyin dolar da Amirka ke tallafawa da ita, a kowace shekara, a fannin harkokin lafiya, kuma tana hana gudanar da ayyuka. A Nijeriya, Shirin Kawar da Cutar ta Malaria, na Kasa, ya kiyasta cutar ta malaria, na lashe Naira miliyan dubu 132, ko dolar Amirka miliyan 660, na tattalin arzakin Nijeriya, a kowace shekara.

Ina mai farin cikin cewa, Shirin Ya'kar Malaria na Shugaban Kasar Amirka, (PMI), zai ci gaba da taka gagarumar rawa, a duniya, wajen yaki da cutar ta malaria. Shirin na PMI, wanda ke tallafa wa kasashe 19, a yankin Saharar Afrika, yana wadata al'ummar Nijeriya da iyalansu, da ruwan magungunan yakar cutar ta malaria, ciki har da gidan sauron nan, da ake sanya wa maganin da yake dadewa yana aiki, da gangamin yin amfani da maganin feshin kashe kwari, a gidaje, da kwayoyin magunguna, na kwanan nan, don warkar da cutar, da bayar da maganin na malaria, ga mata masu juna biyu, da kuma wayar da kan al'umma. Gidajen sauron da aka sanya wa maganin suna aiki, sosai, wajen rigakafi da kuma rage kamuwa da cutar ta malaria.

A Nijeriya, shirin na PMI, ya hada hannu da abokan arziki, irin su Ma'aikatar Kiwon Lafiya da Shirin Kawar da Cutar Malaria na Kasa. Har ila yau, shirin na PMI, tare da hadin gwiwar kasashen waje, irin su Hukumar Ci Gaban Kasashen Duniya ta Kasar Ingila, da Hukumar Kiwon Lafiya ta Duniya, da Asusun Duniya, na bayar da himma kan kusantar jama'a, da kuma karade duniya, da dadaddu, kuma gidajen sauro masu dauke da magana, ga dukan mahalukin ake zaune a yankin cututtukan na malaria ke yaduwa. A wannan shekarar, kadai, shirin na PMI ya wadata gidajen sauro har miliyan takwas da dubu 700, ga iyalan dake Nijeriya.

Har ila yau, Kasar Amirka, na tallafa wa jama'ar Nijeriya, da horon harkokin magunguna, da ma'aikatan jinya, domin su kula da wadsanda suka kamu da cutar ta malaria. A shekarar da ta wuce, kadai, shirin na PMI, ya taimaka wa ma'aikatan aikin jinya, kusan dubu bakwai, da horo, a duniya, game da kulawa da cutar ta malaria. Kazalika, shirin na PMI, ya wadata kayayyakin gwaje-gwaje, da magunguna, don taimaka wa marasa lafiyar da suka zo ma su. A shekarar da ta wucen, a Nijeriya, shirin na PMI, ya sayo magungunan warkar da cutar ta malaria, har miliyan 19, da kuma kayayyakin gwaje-gwaje fiye da miliyan shida.

Labarun da ya fi burgewa, game da cutar ta malaria ma shine, ana iya kawar da ita. Don ganin hakan ya yiwu, dole, mu lura cewa, bai kamata mu amince da cewa, cutar ta malaria, wani abinda za a iya rayuwa da shi ba ne. Idan muna yin barci a cikin gidan sauron da aka fesa wa magana, kowane dare, idan muna neman magana daga kwarrarrun ma'aikata, a cikin awowi 24, da kamuwa da cutar, to, za mu iya murkushe duk wata kwayar ta ciwon malaria, dake muhallinmu, wanda na iya kawo farshenta.

Duk da irin nasarar da aka samu, har yanzu, muna da sauran aiki, a gabam. Dole, mu inganta kariya ga mata masu juna biyu, da kuma jarirai, daga cutar ta malaria. A lokacin da ake da juna biyu, malaria na iya tu'azzara, da barazana ga rayuwa, ga

mai juna biyu da abinda ke cikinta. Cututtukan da ake fama da su, dangane da cutar ta malaria, sun hada da karancin yawan jini, da bari, da haihuwar bakwaini, da mutuwar jariri, a ciki, da kanjamewar jaririn da aka haifa.

Dole, mu kara neman magana, musamman ga talakawa. Dole, ma'aikatan jinyar al'umma, su rika gudanar da gwaje-gwaje, da bayar da magungunan, na malaria, da kuma sauran cututtukan yara. Mun gani, a kasashe da dama cewa, ana iya kawar da irin wadannan ayyukan, a cikin hanzari, kuma al'amarin zai yi tasiri.

Kawar da cutar ta malari, ba wai ma kyautata jin dadin rayuwa ba ne, kadai, har ma wata kyakkyawar hanyar ce, ta gudanar da harkokin kasuwanci. Manyan kasashen dake jagorancin harkokin tattalin arziki, sun gano cewa, yaƙar cutar malaria, na daya daga cikin "galabar kasuwa" a ci gabon duniya, inda aka kiyasta cewa, rage kamuwa da cutar ta malaria da kashi 50, cikin 100, a duniya, na iya samar da fiye da naira dubu bakwai, ko dolar Amirka 36, a kowane tattalin arzikan dake samar da naira 200, ko dolar Amirka daya, da aka zuba jarinta. Kawar da cutar ta malaria, na iya haifar da samar da fiye da dolar Amirka miliyan dubun dubata hudu, watau tiriliyon biyu ke nan, a duk wata garabasar da tattalin arziki zai bayar, sai kuma, mafi muhimmanci shine, za a ceto kusan rayuka miliyan goma sha daya.

Samun nasarori, nan da shekaru uku, ko biyar, masu zuwa, suna da matukar muhimmanci ga cimma nasarar tunanin taken nan na wannan shekarar, na Ranar Tunawa da Cutar Malaria a Duniya, "Kawar da Cutar Malaria Don Samun Fa'ida." Ceto duniya daga wannan masifar, za ta kowo wani sauvi, mai dadewa, a dukan fadin duniyar, da kuma ceto miliyoyin rayuka da samar da dubun dubatar kudade, a tattalin arziki.

Ina godiya ga takwarorina da abokan aiki, a Nijeriya, wadanda ke yaƙar cutar malaria, ga al'umma, babu kama hannun yaro, a kullum. Idan muka ci gaba da taimaka wa juna, to, za mu kawar da wannan gagarumar masifar, a duniya.